

Dokumentasjon av biologisk mangfold i Tjernsrudtjern, Bærum 2008

Kjell Magne Olsen

Dokumentasjon av biologisk mangfold i Tjersrudtjern, Bærum 2008

Rapport 9. oktober 2008

På oppdrag fra Bioforsk v/Roger Roseth har BioFokus i 2008 gjort en kartlegging av flora og fauna i og rundt Tjersrudtjern i Bærum kommune (se Figur 1). En del av oppdraget var også å se nærmere på et par punkter hvor det er planlagt overvannskummer, én ved Lysakerelva og én i nordøstenden av Tjersrudtjern (Figur 3 og 5). Det er fra tidligere kjent at Tjersrudtjern inneholder en lang rekke sjeldne og truede karplantearter, men faunaen er så vidt vi har kunnet bringe på det rene nesten helt ukjent. En relativt lite registrert og ikke rødlistet tegeart, stor myrvannløper *Hebrus pusillus*, er tatt ved tjernet i 1925 (Aagaard og Hågvar 1987), men arten er vanskelig å oppdage og ikke nødvendigvis sjelden. Dette er den eneste dyrearten som er nevnt i naturtypebeskrivelsen (naturbase.no), og det ligger heller ikke inne noen arter fra lokaliteten i Artsdatabankens *Artskart* (artskart.artsdatabanken.no). Det har ikke blitt brukt mye tid på å spore opp andre kilder til informasjon om dyreliv, men trolig foreligger svært lite. Det er derfor på sin plass å kartlegge faunaen i området, men en enkelt dagstur, uten bruk av diverse felletyper, vil ikke gi noe fullgodt bilde av forholdene i og rundt tjernet. Alle rødlistearter som nevnes er i henhold til den norske rødlisten fra 2006 (Kålås m.fl. 2006).

BioFokus v/Kjell Magne Olsen gjorde feltarbeid i og rundt tjernet, samt ved et punkt ved Lysakerelva, 3. oktober 2008. På feltdagen var det overskyet og relativt kaldt, så forholdene lå ikke til rette for fangst og registrering av flygende insekter. Det er i tillegg såpass sent i sesongen at mange arter uansett ikke ville vært mulig å kartlegge. Innsamlet materiale fra lokalitetene er bearbeidet i lab i uke 41.

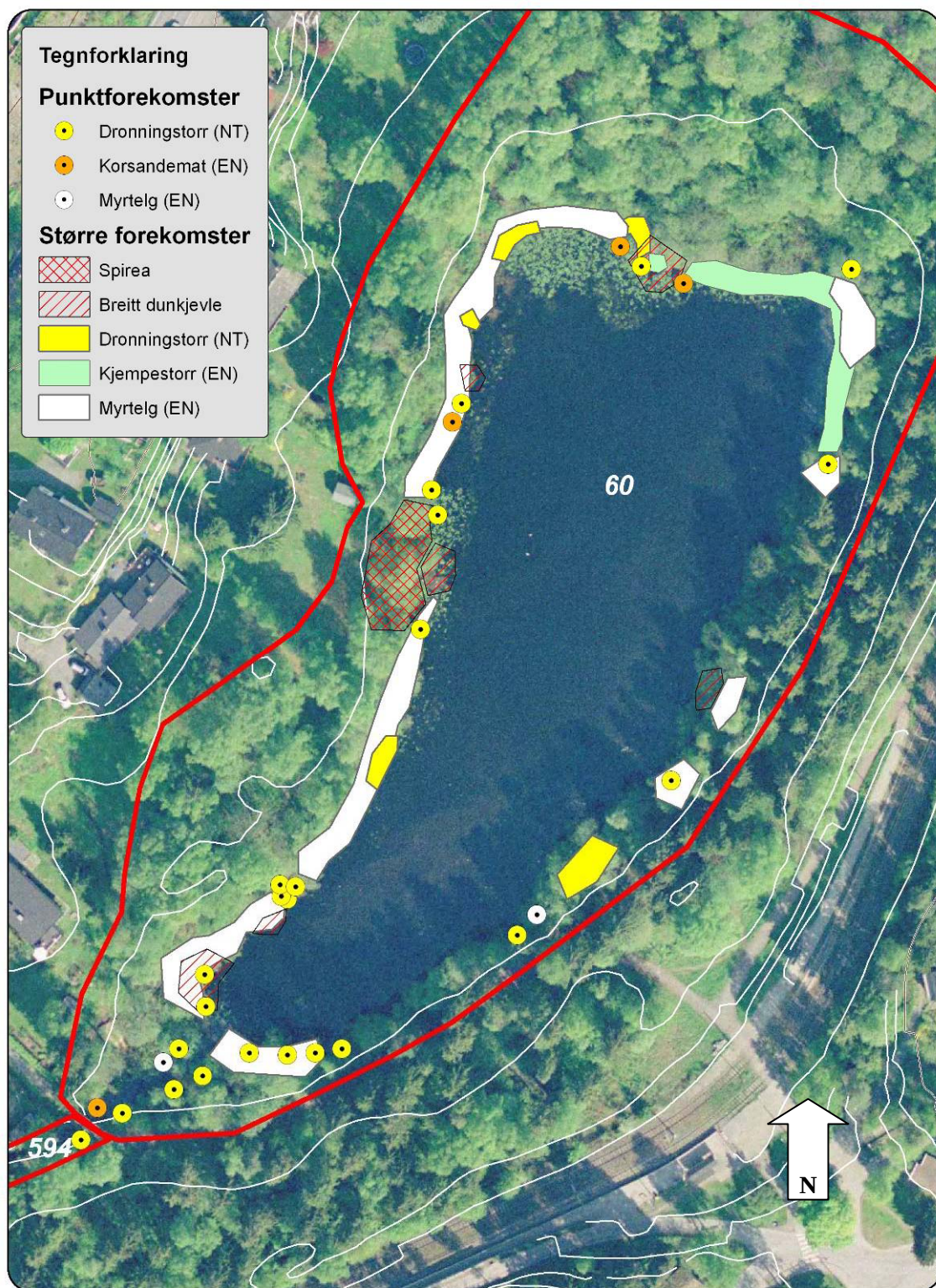
Resultater

Nedenfor presenteres lister over registrerte plante- og dyrearter fra feltarbeidet i 2008 (Tabell 1 og 2), samt noen resultater av søk i diverse databaser.

Tjersrudtjern Karplanter

Tabell 1. Karplantearter registrert i og umiddelbart rundt Tjersrudtjern 3. oktober 2008. Rødlistearter i rød skrift.

Alm	Gravmyrt	Mjølkerot	Spisslønn
Ask	Gråselje	Myrfiol (stor?)	Stolpestorr (?)
Barlind	Gul nykkerose	Myrhatt	Stor nykkerose
Bekkekarse	Hassel	Myrkongle	Stornesle
Bekkeveronika	Haustberberis	Myrmaure	Storrapp
Blåbær	Istervier	Myrmjølke	Strandvindel
Breitt dunkjevle	Kanadagullris	Myrtelg	Sumpkarse
Bringebær	Kjempestorr	Orkide, ubestemt	Svartor
Broddtelg	Klourt	Rips, ubestemt	Sverdlilje
Dronningstorr	Krossandemat	Sau-/geittelg	Sølvbunke
Elvesnelle	Krossved	Sjøsivaks	Trollbær
Enghumleblom	Krypsoleie	Skjoldberar	Trollhegg
Engsnelle	Langstorr	Skogburkne	Vasshøymole
Flaskestorr	Liten andemat	Skogrørkvein	Vendelrot
Fredlaus	Maigull	Slyngsøtvier	
Gaukesyre	Mannasøtgras	Sløkje	
Gran	Mjødurt	Spirea, ubestemt	

Figur 1. Tjersrudtjern. Inntegnet forekomster av ferskvannstilknyttede rødlistearter registrert i 2008.

Ifølge *Artskart* (se over) er det i området registrert hekkspirea, og det er sannsynligvis denne som opptrer i det skraverte området vest for tjernet (Figur 1). Orkideen som ble funnet i noen eksemplarer langs nordre del av østsiden er sannsynligvis skogmarihand, en art som skal være funnet flere ganger i området. Myrfiolen som ble funnet i 2008 ble antatt å være vanlig myrfiol, men ifølge *Artskart* skal stor myrfiol være funnet i det samme området tidligere, og det kan derfor dreie seg om denne arten også i 2008. Nevner også at følgende arter anses som fremmede i Norge, og disse bør derfor helst fjernes fra området: spireaen (sannsynligvis hekkspirea), haustberberis, gravmyrt og kanadagullris. Kun spireaen inntar i

dag en dominerende plass i området; de andre bør det være mulig å fjerne med relativt liten innsats, men jo lenger man venter, desto vanskeligere blir det.

Som det fremgår av kartet i Figur 1, så er det store arealer rundt vannet hvor én eller flererødlisterarter vokser, og det er også flere av artene som opptrer i stort antall. Således er det flere av arealene med myrtelg som har svært tett bestand, og det samme gjelder delvis for kjempestorr, men denne har en mer begrenset total utbredelse. Av dronningstorr ble det registrert minimum 80 tuer (også noen av punktforekomstene i Figur 1 representerer mer enn én tue). Krossandemat forekommer med stor sannsynlighet hyppigere i tjernet enn det som ble kartlagt i 2008. Bilder av artene finnes i Figur 2.

Figur 2. De fire rødlisteartene registrert i 2008: øverst til venstre kjempestorr, øverst til høyre dronningstorr, nederst til venstre myrtelg og nederst til høyre krossandemat.

I tillegg til karplantene registrert i 2008 foreligger også dokumentasjon på at en lang rekke andre arter har blitt funnet i området (*Artskart*). Mange av disse er trivielle, og nevnes ikke her, men vi må trekke inn følgende: blærestorr (EN) er registrert en rekke ganger i tjernet, senest i 1995. Stort sett er det ikke angitt hvor arten er funnet, men på et belegg fra 1978 står ”NE, i svartorkratt” og på et belegg fra 1962 står ”ved den enden av Tjersruddammen som vender mot Jar, meget sumpig, på grunt vann”. Begge disse angivelsene tyder på at arten finnes i den nordøstenden av tjernet, i det området som er markert lysegrønt i Figur 1. Det ble dessverre ikke fokusert på denne arten under feltarbeidet i 2008, og etter blomstringen kan bladene lett forveksles med kjempestorr og kanskje dronningstorr (og for så vidt skogsivaks, men denne ble heller ikke notert i 2008). Tre belegg av vasstelg (EN) ligger i Botanisk museum, men alle er uten dato og sannsynligvis svært gamle. Det ble holdt utkikk etter denne arten i 2008, så den kan i hvert fall ikke være tallrik her nå. Mandelpil (VU) skal være funnet ved tjernet i 1959 og kildegras (NT) skal være funnet her i 1906, men ingen av dem er tilsynelatende gjenfunnet senere. Det samme gjelder enghaukeskjegg (VU) og smalmarihand (VU) fra 1906, men begge disse kan godt være funnet et lite stykke fra tjernet, og ikke helt relevante i denne sammenheng. Knottblom (CR) har også antakelig stått på et myrområde noe bort fra selve tjernet, men er nå høyst sannsynlig utgått i

området. Kan også nevne at vasspest ble funnet her i 1962, men denne har i hvert fall ikke inntatt noen dominerende plass i tjernet pr. 2008.

Fauna

Det ble i hovedsak fanget dyr ved hjelp av stangsil, både fra kano og fra land rundt hele tjernet. Noe ble også håndplukket fra flyteplanter i vannet. Kun en art som står på rødlisten ble registrert, nemlig den lille vannkalven *Hydroglyphus geminus*. Denne er satt som DD, og med en maksimal lengde på ca. 2,2 mm er det grunn til å tro at arten kan være oversett. Kun ett dyr ble funnet i Tjersrudtjern. Arten er ellers kjent fra Østfold, Vestfold, Telemark og Aust-Agder (Ødegaard m.fl., Olsen 2007) og er således ny for Akershus fylke. Ellers er det hovedsakelig trivielle arter (Tabell 2), bortsett fra flere funn av en ferskvannsmosdyrart som kan være ny for Norge. Denne er imidlertid ikke kontrollert av en ekspert på gruppen, og presenteres ikke i detalj her.

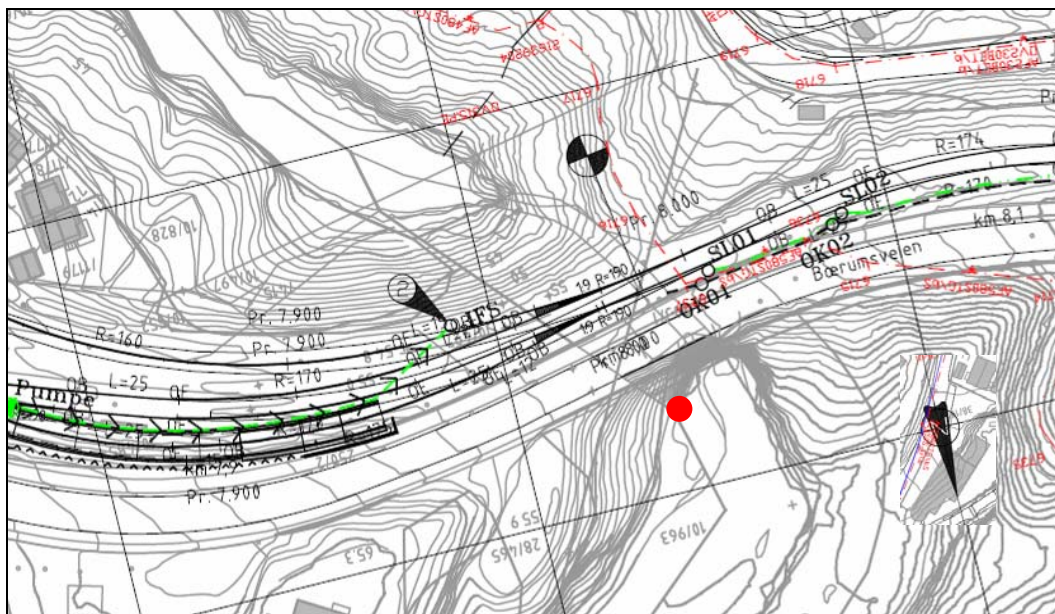
Tabell 2. Dyrearter registrert i og rundt Tjersrudtjern 3. oktober 2008.

Artsnavn	Norsk_navn	Antall	Kjonn/alder
<i>Erpobdella octoculata</i>	Hundeigle	2	ad.
<i>Glossiphonia complanata</i>	Stor bruskigle	1	ad.
<i>Drapetisca socialis</i>	Matteveverart	1	F
<i>Mitopus morio</i>	Fjellangbein	1	M
<i>Hygrotus inaequalis</i>	Småvannkalvart	1	M
<i>Hydroglyphus geminus</i> (DD)	Småvannkalvart	1	F
<i>Dixella aestivalis</i>	U-myggart	9	juv.
<i>Cloeon inscriptum</i>	Damdøgnflueart	10	juv.
<i>Caenis horaria</i>	Håret skjoldgjelledøgnflue	1	juv.
<i>Hesperocorixa sahlbergi</i>	Buksvømmerart	1	F
<i>Notonecta lutea</i>	Gul ryggsvømmerart	1	F
<i>Aeshna cyanea</i>	Blågrønn øyestikker	3	juv.
<i>Coenagrion puella/pulchellum</i>	Sørlig/variabel blåvannymfe	3	juv.
<i>Erythromma najas</i>	Rødøyevannymfe	1	juv.
<i>Glyptotaelius pellucidus</i>	Vårflueart	1	juv.
<i>Limnephilus flavicornis</i>	Vårflueart	1	F
<i>Ardea cinerea</i>	Hegre	1	ad.
<i>Phalacrocorax carbo</i>	Storskarv	1	juv.
<i>Motacilla cinerea</i>	Vintererle	1	ad.
<i>Carassius carassius</i>	Karuss	2	ad.
<i>Valvata cristata</i>	Flat fjærgjellesnegl	4	ad.
<i>Acroloxus lacustris</i>	Innsjøtoppluesnegl	4	ad.+juv.
<i>Bathymphalus contortus</i>	Remskivesnegl	3	ad.
<i>Gyraulus crista</i>	Tornskivesnegl	1	ad.
<i>Hippeutis complanatus</i>	Flatskivesnegl	5	ad.+juv.

Lysakerelva like sør for Bærumsveien

I angitt område (Figur 3) er det pr. i dag kun en relativt ustabil stein- og pukkfylling fra nivå ved jernbaneskinnene og nesten helt ned til Lysakerelva. Helt nederst går en middels opparbeidet sti, og det er mulig at deler av bredden langs elva kan ha opprinnelig natur og vegetasjon. Feltsjiktet i skråningen er sparsomt, men en del tre- og buskslag finnes: alm (relativt mye, rødlistet som NT), hassel, låglandsbjørk, gullregn, ask, gran, spisslønn, rukkerose, selje, lind, osp, furu, rogn, gråor, hegg og en ubestemt kornell. Gullregn, rukkerose og kornell regnes som fremmede arter, og således uønskede i norsk natur. I tillegg til disse finnes også de fremmede artene dagfiol, klatrevillvin og mongolspringfrø.

Faunaen i området ble ikke godt undersøkt, men det er grunn til å tro at også denne inneholder en rekke fremmede arter. Et utvalg slike ble samlet like nord for Bærumsveien (rød prikk i Figur 3), bl.a. paris-skolopender *Cryptops parisi*, iberiaskogsnile *Arion lusitanicus* og ormesnile *Boettgerilla pallens*, sammen med arter som stanktusenbein *Unciger foetidus*, dvergskrukke troll *Trichoniscus pygmaeus*, snønebbflue *Boreus westwoodi* og vanlig landplanarie *Microplana terrestris* og et antall mer vanlige norske arter (Figur 4).

Figur 3. Utsnitt av kart XG-2201. Lokalisering av undersøkt punkt ved Lysakerelva sør for Bærumsveien (sirkel og pil med tallet 2), samt lokalitet for innsamling av invertebrater (rød sirkel).

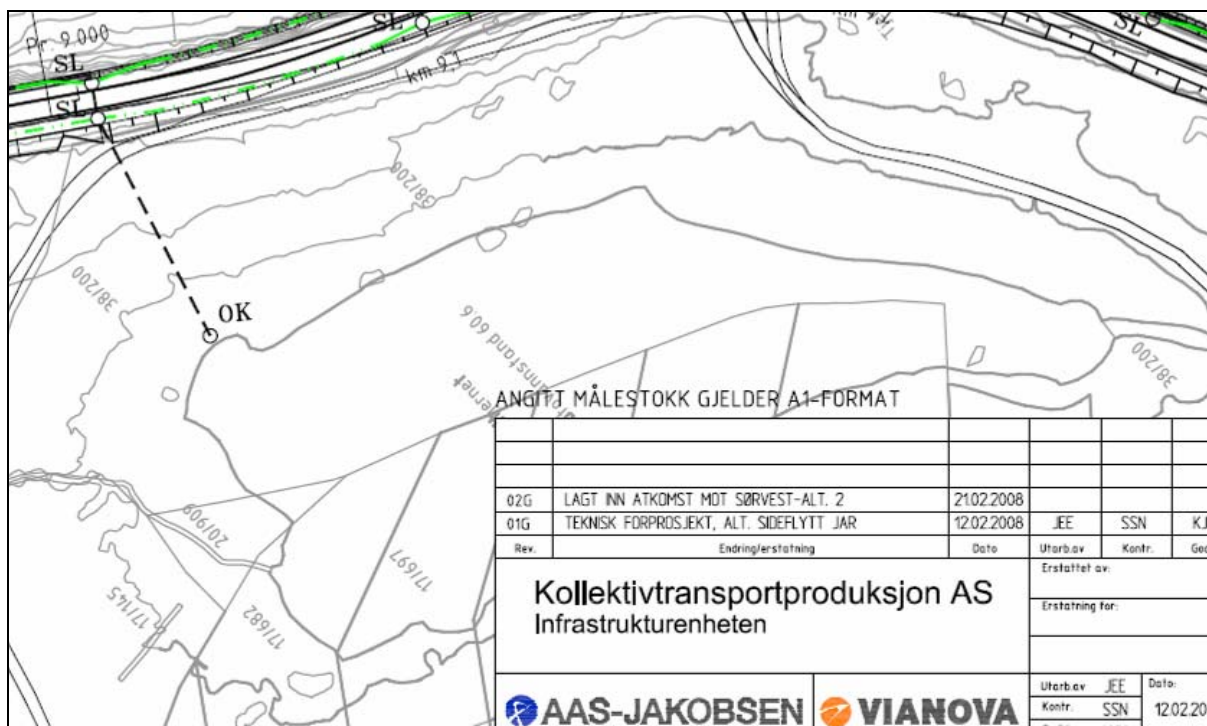

Figur 4. Fra venstre: stanktusenbein, ormesnile og vanlig landplanarie, alle fotografert ved Lysakerelva 3. oktober 2008.

Konklusjoner

Floraen i området er sannsynligvis relativt godt kjent, om man legger sammen funn gjort i 2008 og funn som er gjort tidligere, men listen kan sannsynligvis utvides noe om man regelmessig besøker tjernet gjennom en hel sesong eller to. Det skulle imidlertid være helt klart allerede at tjernet huser både mange og mye rødlistearter, og det er all grunn til å fraråde inngrep i og i umiddelbar nærhet av vannet.

Planlagt overvannskum i tjernets nordøstre ende (se Figur 5) vil havne midt i et område med minimum fire, sannsynligvis fem, rødlistede karplantearter (Figur 6). Flere av disse regnes som sterkt truede (EN), og et inngrep her vil føre til store negative konsekvenser.

Figur 5. Utsnitt av kart XG-2122. Orienteringen er ikke nord-sør, jf. Figur 1. Plasseringen av planlagt overvannskum er angitt med «OK» i tjernets nordøstre ende.

Figur 6. Den nordøstre bukten i Tjernerudtjern. Vegetasjonen domineres av kjempestorr, som delvis står ganske tett inne i gråseljekrattet på bildet til venstre. Gråseljekratt regnes i seg selv som en truet vegetasjonstype.

Faunaen på en lokalitet kan kun bli veldig overfladisk undersøkt i løpet av en enkelt feltdag sent i sesongen og uten solskinn. Det er grunn til å tro at tjernet inneholder en lang rekke arter i tillegg til de som ble registrert, og vi anbefaler en grundigere undersøkelse som inkluderer bruk av feller (malaise-telt, vindusfeller og eventuelt åtselsfeller for fangst av vannkalver og annet) over en lengre del av sesongen, samt ytterligere fangst med stangsil og sommerfuglhåv på varme dager. Fuglefaunaen i hekkeperioden bør også kartlegges bedre.

Som en oppsummering for Tjernerudtjernets del: ingen inngrep bør tillates i tjernets nærhet, og i særdeleshet i den nordøstre bukten, hvor kjempestorren har sin hovedforekomst.

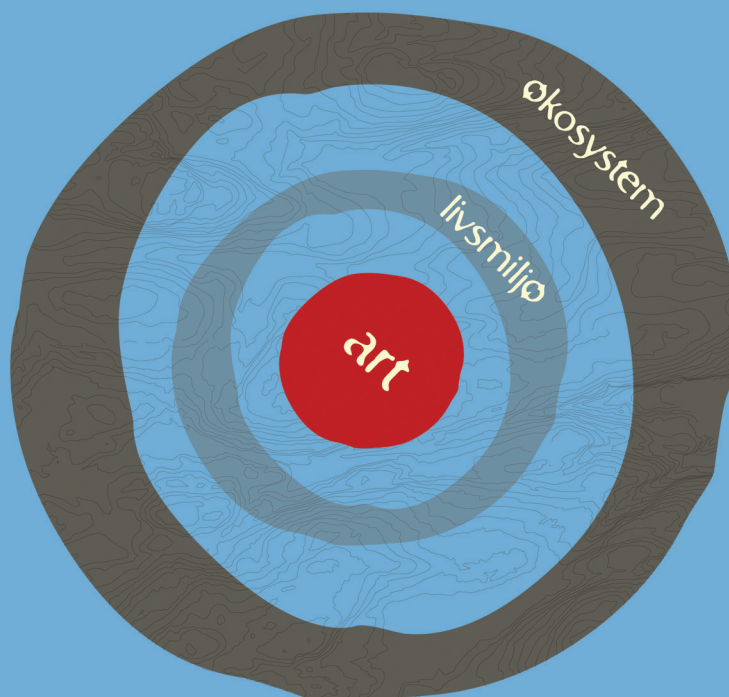
Forutsatt at vegetasjonen helt nede langs Lysakerelva, og eventuelt dyre- og planteliv i selve elva (inklusive nedstrøms), ikke forstyrres, anses det som uproblematisk å gjøre inngrep i området sør for skinnegangen ved Lysakerelva.

Tjernsruddtjern sett fra sørenden.

Referanser

- Kålås J.A., Viken Å. og Bakken T. (red.) 2006. Norsk Rødliste 2006 – 2006 Norwegian Red List. – Artsdatabanken, Norway. (415 s.) – www.artsdatabanken.no
- Olsen K.M. 2007. Oppdatering av vegetasjonskart over Stråholmen landskapsvernområde og Stråholmen naturreservat, Kragerø, 2006. – BioFokus-rapport 2007-2. (23 s.)
- Ødegaard F., Hanssen O. og Dolmen D. 1996. Coleoptera. Biller. S. 151–167 i Aagaard K. og Dolmen D. (red.): Limnofauna norvegica. Katalog over norsk ferskvannsfåuna. – Tapir. Trondheim. (310 s.+diskett)
- Aagaard K. og Hågvar S. 1987. Sjeldne insektarter i Norge. 1. Døgnfluer, steinfluer, øyestikkere, vannteger, vårfluer, rettvinger, saksedyr, nettvinger, mudderfluer og skorpionfluer. Med en generell innledning om vernearbeidet for insektfaunaen. – Økoforsk utredning 1987:6. (81 s.)

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelse utgir en digital rapportserie som heter BioFokus-rapport, <http://biolitt.biofokus.no/rapporter/Litteratur.htm>